

خوێندنەوهی کوردی بۆ پۆلی دوووەمی بنه‌ره‌تی

بۆدابه زاندنى جۆره ها كتيب: سەردانى: (مُنتدى اِقرأ الثقافى)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنتدى اِقرأ الثقافى)

پراي دانلود كُتايهاى مُختلف مراجعه: (منتدى اِقرأ الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)

سالى نويمان پىرۋىزى

دەرچىۋى پۇلى يەكەم
ۋالە پۇلى دوۋەم

ياخا پىرۋىزى لىمان
خويندى سالى نويمان

من قوتابىيەكى وريام
گوي رايەلى مامۇستام

قوتابخانەم خۇشەۋى
چونكى دل تيا دەسرەۋى

كەلۈپەلم خاۋىنن
هېچ كات نايانزاكىنم

ھەر بىرى قوتابخانە
كە مەلبەندى ژيانە

بىرى مامۇستاكەنم
ھاۋپى زىرەكەكەنم

((لەيلا مستەفا))

واتای وشه کان:

وشه	واتا
وشه	په یف :
وریا	هوشیار، هشیار :
گوئی رایه ل	گوهدار :
ده سره وی	دهحه ویته وه :

راهیان (۱)

قوتابیانی خوشه‌ویست، نه‌م وشانه‌ی خواره‌وه به پیتیکی گونجاو
ته‌واو بکه:

ت
په....

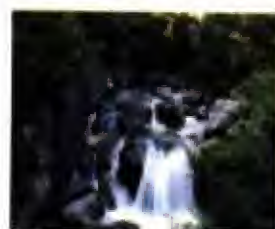
پ
قا....

ب
که نه‌با....

ن
او....

خ
شا.....

ح
تیمسا.....

چ
قا.....

ج
سا.....

ز
بن

پ
بازان

ر
کهن

د
هرزین

ع
بان

ش
رهن

س
پان

ژ
یشکن

ق
لا

ق
دا

ف
که

غ
ق

ن
مندا

ن
مه

گ
ره

ک
مریش

ه
ب....راز

ا
م....ر

ه
ه....رمی

م
د....

ی
مراو....

وو
ژ....ر

ۆ
گ....زه

و
شه....

ئ
د....

راهیان (۲)

تکایه، سهیری نهم وینانهی لای خوارهوه بکهو به دهنگ ناوهکانیان
دهربیره، پاشان به پییتیکی گونجاو وشهکان تهواو بکه:

ت ت

توو....

ب ب

کهبا....

پ پ

تو....

ری....

هرد....

ی....

ش ش

دارتا....

س س

دا....

ن ن

ژ....

یر...

ما...ی

۹

و....

ک ک

نو....

ن ن

گو....

ل ل

مه....

هو.....

هه....ۆ

یو....

ح ح

مزا.....

ن

او.....

گ گ

سه.....

هئا....

هستیره....

هلا...

ف ف ف

تەنە...

چ چ چ

ور....

خ خ خ

بەر....

پۆكە.....

او...

ورما...

ا

ن ن

ڤا ڤا

مرو....

ق ق

بو....

د.... د

ش.... ان

از...

هـ

...هنا

ئ يـ

...هه ره

ی یـ

...دور زـ

...به ار

...شـ

...اری

م مـ

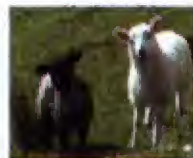
...پـ

غ غـ

...با

ع عـ

...با

هـ

...هـ ور

م مـ

...ۆم

...اردان

...مړېد

...زـرد

چالاکى (۱)

نهم وشانهى خواره وه برکه برکه بکه:

وه ره	←	وه ... ره
زۆزان	←	زۆ... زۆ
نازه	←	نا ...
نه وزاد	←	نه و..
نانه وا	←	... نه ...
باران	←	با ...
مامه	←
گه لا	←	... گه ...
گه رما	←
باوک	←	با
که له باب	←	... باب

چالاکى (۲)

نهم پیتانهی خواره وه لیکنده و
وشه ی لیډروست بکه:

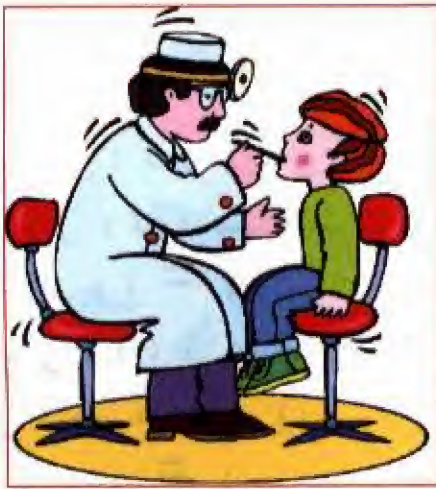
- س، ه، ر، د، ا، ر = (سهردار)
ک، و، ر، د، س، ت، ا، ن = ()
ئ، ا، ل، ا = ()
گ، و، ر، ا، ن، ی = ()
س، ر، و، د = ()
ی، ا، ر، ی = ()
ه، ه، ل، پ، ه، پ، ک، ی = ()
م، و، س، ی، ق، ا = ()
ز، س، ت، ا، ن = ()
ق، و، ت، ا، ب، خ، ا، ن، ه = ()
م، ا، م، و، س، ت، ا = ()

چالاکى (۳)

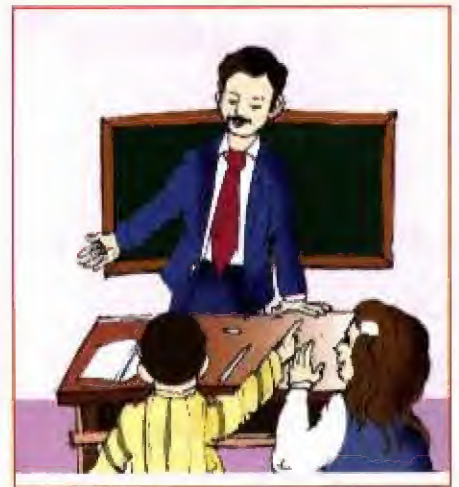
نهم برپگانهی خواره وه لیکنده و وشه ی لیډروست بکه:

- دا، ده = (داده)
کا، که = ()
خا، له = ()
پوو، ری = ()
ئا، رام = ()

نەم مەزگەلەنە کار دەگەن

پزیشک
نەخۆش چارە دەگات

مامۆستا
قوتابی فیڕ دەگات

دارتاش
کورسی دروستدەگات

نژیار
دیوار دروستدەگات

جووتيار
زهوى ده كيلايت

نانه وا
نان ده برژينيت

گوشته فروش
گوشته ده فروشيت

ئاسنگەر
په نجه ره دروستده کات

واتای وشەکان

وشە	واتا
فیڕدەکات :	فیڕی دەکا
پزیشک :	نۆژدار، بزیشک
نەخۆش :	نەساخ
نژیار :	وەستای دروستکردنی خانوو
زەقی :	زەوی، ئەرد
نانەوا :	نانپیژ
دیپژیت :	دەبرژینێ (نان دەکا)

راھینان

خویندکاری خۆشەویست، ئەم پستانە ی خوارەو تەواو بکە:

۱. نان دەبرژینیت.
۲. پەنجەرە دروستدەکات.
۳. گوشت دەفرۆشیت.
۴. جووتیار دەکیڵیت.
۵. کورسی دروستدەکات.
۶. پزیشک چارە دەکات.
۷. دیوار دروستدەکات.
۸. مامۆستا خویندکار دەکات.

چالاقى (۱)

قوتابى خۆشەويست، ئەم مەرقانە چ كارەن لە بۆشايەكاندا
بيانوسە:

شوفېر، سەرتاش، بۆياغچى، دوكاندار

۱. ئازاد ديوار رەنگ دەكات.
ئازاد يە.

۲. كاۋە ئۆتۈمبىل لىدەخوپى.
كاۋە ە.

۳. نەۋزاد لە دوكان شت دەفروشى.
نەۋزاد ە.

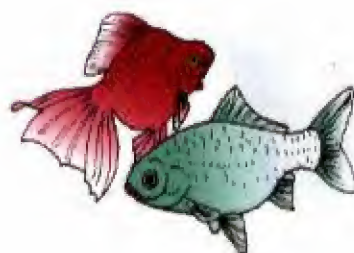
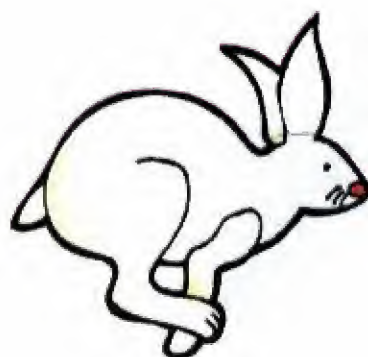

۴. كارزان مەست و شانە بەكاردينى.
كارزان ە.

چالاكى (۲)

خويندكارى خوشه ويست پروانه ئەم ويىنانە، لە پاشدا ناوه كانيان لە
بۆشاييه كان دابنى.

- ۱.
- ۲.
- ۳.
- ۴.

من مندالیکی ژیرم. قوتابییهکی پاک و زیرهکم. به یانیان زوو له خه وه لدهستم. روژباش له ئەندامانی خیزانه کهم ده کهم. به ئاوو سابون دهست و دهم و چاوم دهشۆم. به هیمنی نانی به یانی دهخۆم، ئەوجا جلهکانم دهگۆرم و جانتاکه م له شان ده کهم و به رهو قوتابخانه دهپۆم. به بیدهنگی له پۆل دادهنیشم و گوئی له مامۆستاکانم دهگرم.

واتای وشهکان

وشه	واتا
مندال	: زارۆک
ژیر	: زیرهک
پاک	: پاکژ، خاوین
به یانی	: سپیده

هه‌لده‌ستم	:	رادبم
قوتابی	:	خویندکار
هیمنی	:	له‌سه‌رخۆ
گوئ	:	گوه
خواردنی نیوه‌پۆ:		فراشین
خواردنی ئیواره:		شیف

راهینان (۱)

وه‌لامی ئەم پرسیارانه‌ی خواره‌وه بده‌وه:

۱. قوتابی که‌ی له‌خه‌وه‌لده‌ستی؟

۲. ده‌بی چۆن نان بخۆین؟

۳. ده‌بی له‌ناو پۆل چی بکه‌ین؟

راهینان (۲)

ئەم بۆشاییانه‌ی لای خواره‌وه پر بکه‌وه:

۱. به‌یانیان زوو هه‌لده‌ستم.

۲. به ده‌ست و ده‌م و چاوم ده‌شۆم.

۳. گوئ له ده‌گرم.

چالاکى (۱)

مامۆستا ده‌پرسیت:

- تۆ له‌خویندنگه چۆن رۆژباش له‌مامۆستاو هاوڕێکانت ده‌که‌یت؟
- قوتابی خۆشه‌ویست، باسی ئەوه‌مان بۆ بکه، که تۆ له‌نیوان پشووی وانه‌کانتدا چی ده‌که‌یت؟

خویندکاری خوشه ویست:
هه ولبدە کاته کانی ئەم کاترمیڤانه ی خواره وه بخوینیتەوه:

مۇسقا

مۇسقا ئۇ دەنگ و ئاوازە خۇشانەيە، كە لەگەل گۇرانى و شايى و ھەلپەركى و بۇنەكان لىدەدرىت، لە ئامىرەكانى مۇسقاوۋە دەرەچىت و ھەستى مرۇف دەجوولىنى، خۇشى و شادى دەخاتە دلى مرۇفەوۋە بەختيارو دلخۇشى دەكا.

چەند نامىرىكى مۇسقا

دەھۆل

تەپل

دەف

۱. پىستەيەكان:

گىتار

عود

كەمانچە

۲. ژىدارەكان:

بالەبان

شمشال

زورنا

۳. فوودارەكان:

واتای وشه کان

وشه	واتا
گورانی :	ستران
هه لپه پکئ :	گوڤه ند
کات :	دهم، گاف
زه ماوه ند :	شاهی
به ته نیا :	بتنی

راهینان

- وه لامي ئەم پرسیارانه بده وه :
۱. دهف و ته پل به چی لیده درین؟
 ۲. شمشال به چی لیده دریت؟

چالاکي

- قوتابی ژیر، به یه کیك له وشه کانی ناو لاکیشه که ی لای خواره وه
 ئەم بۆشاییانه پر بکه وه :
۱. له گه ل گورانی لیده دریت.
 ۲. ئامیریکی ژیداره.
 ۳. موسیقا دهخاته دلی مروڤه وه.
 ۴. ئامیریکی فووداره.

گیتار، شمشال، موسیقا، خوشی

قوتابخانه

قوتابخانه زور خوشه

مهلبه ندى بىرو هوشه

ده پپاريزم باخچه كـــه

دهرگاو شووشه و په نـجه رهى

قوتابخانه گشت كاتى

رووناكيماں ده داتى

فيّرمان ده كا وريابـين

بو ته نگانه ئازابـين

قوتابخانه زور خوشه

مهلبه ندى بىرو هوشه .

(له تيف مهلمهت)

واتاى وشه كان

وشه	واتا
مهلبه ندى	: بنكه
گشت	: هه موو
سات	: كات
وريا	: هوشيار
ته نگانه	: ته نگافى
قوتابخانه	: خویندنگه

خویندکاری خوښه ویست، ئەم بۆشاییانە ی خوارەوه به وشە ی
گونجاو پر بکهوه:

۱. قوتابخانە زۆر
- مەلەبەندی
۲. دەپارێزم
- دەرگا و شووشە و
۳. قوتابخانە گشت کاتێ ..
- دەداتێ

چالاکى (۱)

خویندکاری خوښه ویست، سێ جار ئەم رێستانە ی لای خوارەوه له
تینۆسه کهت بنۆسهوه:

(قوتابخانە وهکو مال وایه، دهبی پارێزگاری بکهین و
مامۆستا کانمان خوښ بوئ).

چالاکی (۳)

(قوتابخانہ رووناکییہ، زانست چرایہ، مامؤستاهاورپیہ)

ئەم رستانە ی سەرەوێ چوار جار لە تینووسە کەت بنووسەوێ، پاشان
لە گەڵ مامؤستاکە تدا گفتوگۆیان لە سەر بکە .

پیاویکی نابینا

به یانی زوو بوو. شیرکوؤ بۆ قوتابخانه ده چوو. پیاویکی نابینای بینی، کهس نه بوو دهستی بگری و له شه قامه که ده ریازی بکات، شیرکوؤی دلۆقان دهستی گرت و به هیمنی په راندیییه وه. پیاوه نابینا که زور سوپاسی شیرکوؤی دلۆقانی کرد، چونکه یارمه تی دا.

واتای وشه کان

وشه	واتا
به یانی	: سپیډه
پیاو	: میږ
نابینا	: کوره، کویر
شه قام	: جاده
دلۆقان	: به به زهیی
هیمنی	: هیډی، له سه رخو
په راندیییه وه	: ده رباز کردییه

یارمه تی دا : هاریکاری کر
ده توانی : دشیّت

راهینان

- قوتایی خوشه ویست، ئەم بۆشاییانه ی لای خواره وه پر بکه وه :
۱. شیرکو بۆ ده چوو.
 ۲. شیرکو پیاویکی دی.
 ۳. شیرکو پیاوه نابیناکه ی له ده ربا زکرد.
 ۴. پیاوه نابیناکه زۆر شیرکو ی کرد.

چالاکى (۱)

- ئایا نابینا ده توانی بخوینن ته وه ؟ خویندکاری خوشه ویست، ئەم پرسیاره له مامۆستاکه ت بکه *
- هه ر خویندکاریک باسی هاوکاریی که سیکی (که منه ندام) بکا، که یارمه تیداوه (گیرانه وه ی باسیک).

چالاکي (۲)

بينا نابينا
توش ئه م وشانه ي خواره وه وه كو نمونه كه ي سه ره وه لي بكه :
رهوا

ديار

ريک

ره سه ن

په سه ند

خوش

ئاۋاتى مىندالان

ئىمە مىندالى جوانىن، نەۋەى داھاتوۋىن. زۆر ھەزىمان لە
خوئىندە لە ژيان و پىش-كەۋتە. دەبى چاۋدىرىمان بىكەن.
مافەكانمان دابىن بىكەن. گويمان لىبىگىن. رامان ۋەرىگىن. ئازادبىن لە
ھاتوچۇ، لەخوئىندەن و گىتوگۇ. پىۋىستە قوتابخانە ۋە خۇشخانەمان
ھەبىت، بە زىمانى خۇمان بدوئىن و بخوئىن. نابى كارى گرانمان پىبىكەن.
دەبى بى جىاۋازى ئابىن و زىمان، بە تەبابى لە ۋلاتى خۇماندا بىزىن.

واتای وشه کان:

وشه	واتا
ئاوات	: هيڻي، ئارمانح
داهاتوو	: ئاينده
پيشكه وتن	: پيشكه فتن
چاوديري	: چاوديري
دابين بکه ن	: مسوگر بکه ن
گويمان لي بگرن:	: گوهي خو بدنه مه
رامان وهريگرن :	: گوي له بيرو بوچوونمان بگرن.
جياوازي	: جودايي
ئاينده	: دوا پوژ

راهينان

ئەم بۆشاييانه ي خواره وه به وشه ي گونجاو پر بکه وه:

۱. مندا لان حه زيان له چيه؟

مندالان حه زيان له، له و.....

.....

۲. له قوتابخانه فيري چي دهبين؟ (نووسين و خویندنه وه)

له قوتابخانه فيري و دهبين.

۳. سوودی نه خوشخانه چيه؟ (چاک).

له نه خوشخانه نه خوش دهبيتته وه

چالاکى (۱)

- با مامۆستا باسى (ئەرك و ماف) بۆ قوتاببيان بكا .
- با قوتاببيان باسى داهاتوو خويان بکهن، حەز دەكەن لە ئايندەدا بېن بەچى؟
- با قوتاببيان (بە يارمەتى مامۆستاكەيان) ئەركى قوتابخانەو نەخۆشخانە باس بکهن .

چالاکى (۲)

هەلە	راست

- ژمارەى راست و هەلەى ئەم رەستانەى خوارەو لە خەشتەكەدا بنووسە:
۱. ئيمەى منداڵ حەز لە خویندن ناکەين .
 ۲. پيويستە منداڵان خویندنگەو نەخۆشخانەيان هەبيت .
 ۳. نابى کارى گران بە منداڵان بکهين .
 ۴. گوئى لە منداڵان ناگرين .
 ۵. هەموو منداڵىک پيويستە بە زمانى خوى بخوینى .
 ۶. دەبى قوتابى بە قسەى مامۆستا بکات .

چالاکى (۳)

- (هونەرى منالان نەخشی سەر بەردان)
بە خەتیکى جوان دووجار ئەو دیرە لە تینووسەكەدا بنووسەو .

من قوتابییەکی وریام
 ھەمیشە دۆستی یاسام
 رەوشتەم بەرزو پاکە
 رەوت و کردەو ھەم چاکە
 لە ھەر شوێنێک یاسا بێ
 لای من سەرپێچی نابێ
 مامۆستا جێی سوپاسە
 ئەو بۆی کردم ئەم باسە
 پێشکەوتن بە یاسایە
 سوودی ھەمووانی تیا یە

واتای وشەکان

واتا	وشە
ھەمووکاتێ، ھەموو گاشی	ھەمیشە
ریگا	رەوت
قازانج، کەلک	سوود

رهوشتی سەردان

سەردان رەوشتیکی جوانە، مەوۆف پێی خوشەویست دەبێت.
 مامۆستا لە قوتابیانی پرسی: شیوازی سەردان چۆنە؟
 قوتابییک: دەبێت ئاگاداری ئەو کەسانە بکەینەو کە دەمانەوێت
 سەردانیان بکەین.
 قوتابییک: دیکە: کاتی سەردانە کە دیاریبکەین.
 قوتابییک: دیکە: خۆمان رێکوپێک بکەین.
 قوتابییک: دیکە: لە دەرگای مالهەیان بدەین و سلاویان لێ
 بکەین و لە تەندروستییان پەرسین.
 قوتابییک: دیکە: پێویستە زۆر نەئاخفین و زۆریش نەمێنینهو بۆ
 ئەوێ بێزاریان نەکەین.

واتای وشەکان

وشە	واتا
خۆشه‌ویست	: خۆشتقی
تەندروستی	: لەشساغی، ساخلەمی
ئاخافتن	: قسەکردن
بیزار	: ھەراسان.

راھینان

خوێندکاری خۆشه‌ویست ئەم بۆشاییانە بە وشەییەکی گونجاو پر بکەو.

۱. سەردان رەوشتیکی
۲. شیوازی چۆنە؟
۳. پێش ئەوێ بچینە ژووری دەبیّت لە بدەین.
۴. دەبیّت کاتی سەردان

چالاکی (۱)

مامۆستای هیژا:

۱. رەوشتی سەردان بۆ قوتابییان روون بکەو؟
۲. کە دەچیّتە سەردانی ماله دراوسییه‌کیان چۆن سلۆ لەوان دەکات ھەوالی لەش ساغیان دەپرسی.

چالاکی (۲)

قوتابی خوشه‌ویست: سه‌یری ئه‌و وینانه بکه‌و ناوه‌کانیان له‌ژێر بنووسه .

.....

.....

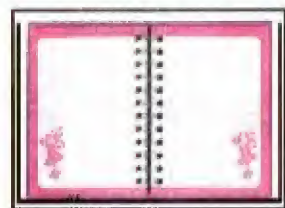
.....

.....

.....

.....

چالاکي (۲)

ٺه م ژمارانه به يه کتري بگه يه نه و بزانه چ ويڻه يه کي لي دهرده چيٽ و ويڻه که رهنگ بکه .

فهرهادی لاسار

فهرهاده لکی گوندی (ئینیی) سەر به شارۆچکە ی چۆمان بوو. وهرزی به هار بوو. زۆر ههزی دهکرد، به دهشت و دهردا بگهڕی، به لام دایکی چهند جارێک ئاگاداری کردبووه، که ئه و دهووبه ره ی ئه وان پهر له مینی سهردهمی شه پ. فهرهاده لاساربوو، به قسه ی دایکی نه کرد. تاكو رۆژیکیان بۆی ده رچوو. له و دهشت و دهردا بیباکانه بۆ خۆی ده گهرا، له ناکاو پێی بهر ته لیک له و ته لانه کهوت، که له نیوان مینهکاندا دانرابوون و بووه هۆی ته قینه وه ی مینه که و برینداریکرد. له و رۆژه وه فهرهاده رقی له مین وچه ک و ته قه مه نی ده بیته وه و ده زانی، که هه ر که سی به قسه ی دایک و باوک و مامۆستاکانی نه کا، تووشی زیان و نه هه مه تیو مالویرانی ده بی.

واتای وشه کان

وشه

واتا

لاسار	:	گوئی رایه لنه بوون
دهشت و دهر	:	چۆل
بیباکانه	:	بیخه م
له ناکاو	:	له پر
مه شله ژئی	:	مه ترسه
ته قییه وه	:	په قی
رق	:	رک، کین
نه هامه تی	:	دهرده سهری، نه گبه تی

راهینان (۱)

- ئه م بۆشاییانه ی لای خواره وه به وشه یه کی گونجاو پر بکه وه:
۱. فهره اد خه لکی گوندیکی نزیک شارۆچکه ی بوو.
 ۲. فهره اد زۆر چه زی ده کرد به بگه ری.
 ۳. به قسه ی نه ده کرد.
 ۴. بووه هۆی ته قینه وه ی و کرد.

راهپښانی (۲)

وه لامي ئه م پرسپارانہ ی خواره وه بده وه

۱. مین چیه ؟

۲. بوچی مین به مهرگی شاره دادہ نریت ؟

۳. بوچی ولاته که مان بوته کیلگه ی مین ؟

۴. بوچی نابیت ده ستکاری مین بکه یین ؟

چالاکۍ (۱)

خویندکاری خوشه ویست:

ناوچه مینرپژکراوه کان به م نیشانانہ ده ناسرینه وه:

که له که به رد

سیگوشه و چوارگوشه ی سور

تاشه به ردیکی سوورکراو (BM)

تهلی درکاوی

چالاکي (۲)

راست و هه له له م رستانه ی خواره وه دیاریبکه:

۱. ده بیټ منډال له و شوینانه ی مینیان تیدایه یاری بکه ن.

۲. بهر له وه ی بچینه شوینیک ده بیټ پرس به مامؤستا بکه ن.

۳. پیویسته نه چینه ئه و (دارستانانه) ی که مینیان لییه.

۴. له کاتی بینینی مین له شوینی خۆت بوهسته و کهسانی دیکه

ئاگادار بکه وه.

کوردستان

کوردستانم شیرینه
زۆر دلگیرو رهنگینه

شاخی بڵندو جوانه
پر کانی و دارستانه

به هاران له گشت لاوه
سه وزه گياو گول و ئاوه

شوینی سهيران و گه شته
به پاستی وهك به هه شته

(کازم کویی)

واتای وشهکان

واتا	وشه
دلپه فین	دلگیر
چیا	شاخ
هه موو	گشت

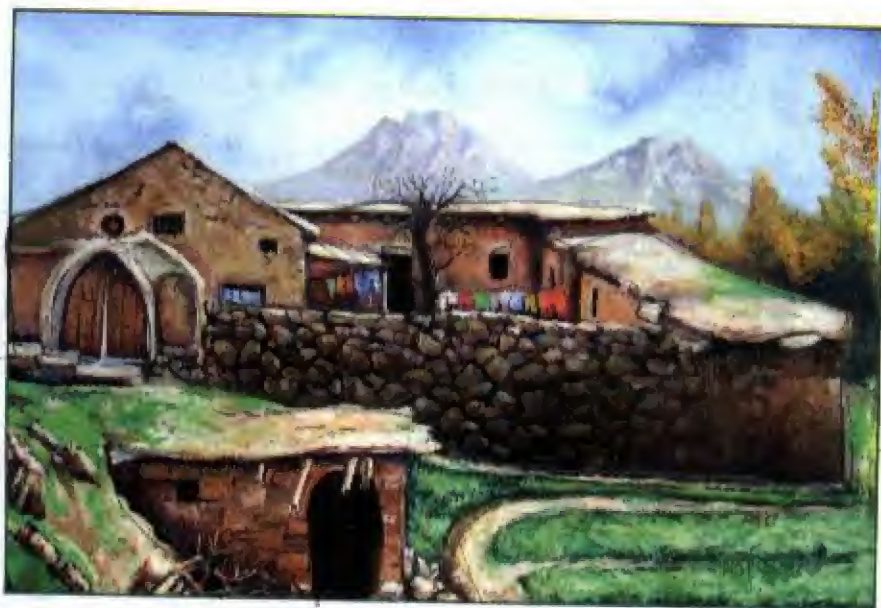
- قوتابیی خۆشەویست، ئەم بۆشاییانەی لای خوارەووە پر بکەرەووە؟
۱. کوردستانم
۲. شوینی سەیران و بەراستی وەک
۳. شاخی

چالاکى

با مامۆستا نەخشەى کوردستان و ئالای کوردستان پیشانی
قوتابییان بدات.

گوند

گوند له شارو شاروچکه بچووکتره . خانوو دانیشتوانی که من .
 ئاووهه وای گوند خوښ و سازگاره ، خه لکی مه پومالات و په له وهر به خپو
 ده که ن و ره زو باخی میوه یان هیه . گه نم و جوو نيسک و نوک ده چپنن .
 ژيانی گوندان زور ساده و ساکارو خوښه . خه لکی گونده کان کاروباره کانیان
 به هه ره وه ز نه جامده دن . پيوسته هه ولبدريت گونده کانی کوردستان
 ئاوه دان بکړينه وه ، بو نه وهی به روبوومی کشتوکالی و ئاژه لداری
 زوربيت .

واتای وشه کان

واتا

وشه

شاروچکه	:	باژیرک
شه قام	:	جاده
که رماو	:	که رماف، سه رشور

گه وره	:	مه زن
مه پومالات	:	په زو بزن
په له وره	:	بالنده
ساكار	:	ئاسان، سانا
هه ره وهز	:	هاريكاري، زباره

راهینان

ئەم وشانە بخوینەوهو پاشان له تینووسه کهت دووجار بیاننووسهوه:
(شارۆچکه، گوند، نيسک، ساوار، ئاوه دان، هه ره وهز، مه پومالات، بازار، خانوو).

چالاکی (۱)

۱. گوندو شار به چي ليک جيا ده کړينه وه؟
۲. ئەمانه ی خواره وه له کامه ياندا هه يه و له کامه ياندا نيه؟
(شه قامی گه وره، نه خوځخانه ی گه وره، گه رماو، مه پومالات، ره زوباخ، چاندنی گه نم و جو).

چالاکی (۲)

- ئەم بۆشاییانە ی خواره وه به وشە ی گونجاو پر بکه وه:
۱. خه لکی گوند ده چيئن.
(ماست و شیر، گه نم و جو، به ردو ئاسن)
 ۲. گوند خانوو و دانیشتوانی
(که من، زۆرن، نین)
 ۳. خه لکی گونده کان ئیشه کانیان به ده که ن.
(سستی، هه ره وهز، ته نها)

نـالـامـان

ئالامان شه کاوه یه
 قه شهنگ و رازاوه یه
 چوار رهنگی جوان و گه شه
 هی خاکیکی چوار به شه
 سپی و زهرد، سه وزو سووره
 هیوای نزیک و دووره
 زهردی رۆژی رووناکه
 سپیی ئاشتییه و پاکه
 سه وزی هیما ی ژیانه
 سوور خوینی شه هیدانه
 با هه موومان یه کدهنگ بین
 یه ک گوتارو یه کرهنگ بین
 یه ک بخهین ته قه لامان
 تا هه ر وایی ئالامان
 هه ر جوان و گه شاوه بی
 به رزی، شه کاوه بی

(موحسین حه مه د نه مین زینه ددین)

واتای وشەکان

وشە

واتا

قه شەنگ	:	جوان، رازاوه
سەوز	:	کەسک
تەقەلا	:	هەول و کۆشش

راھێنان

خوێندکاری خۆشەویست، وەلامی ئەم پرسیارانە ی خوارەو بەدەو:

۱. تۆ لە کوێ بەژیت؟

۲. ئالای کوردستان چەند رەنگە؟

چالاکى

قوتابی خۆشەویست

۱. ئەمە ئالای کوردستانە،

ئەم ئالایە چوار رەنگە،

۱. سوور ۲. سپی ۳. سەوز (کەسک) ۴. زەرد

ئێستا تۆ ئالای کوردستانم بۆ رەنگ بکە.

۲. من دەخوینم، تاكو لە داهاوو بتوانم، خزمەتی گەل و

نیشتمانە کەم بکەم.

ئەم رستەییە سەرەو سێ جار لە تینووسە کەت بنووسە.

جوانکاری شارو گهره‌ی

هوشیار منداڵه‌کی ژيرو جوانکیله‌بوو، له پۆلی دووه‌می سه‌ره‌تایی بوو، روژیک که له قوتابخانه ده‌هاته‌وه، دیتی کۆمه‌له کریکاریک له که‌ناری شه‌قام و شوینه تایبه‌تییه‌کاندا دارو دره‌خت و نه‌مام ده‌پوینن و گۆل ده‌چینن تا شاره‌که‌ی پێ جوان بی‌ت و گهره‌ک و شه‌قامه‌کان پاک و خاوین و پازاوه‌ بن. هوشیار به‌ په‌له‌ چووه‌ ماڵ و ئەم هه‌واله‌ی بۆ باوکی باسکرد، باوکیشی گوتی:

کورپه‌که‌م ئه‌وه‌ ئه‌وان ده‌چینن، مه‌رج ئه‌وه‌یه ئێوه‌ی منداڵیش نه‌یان شکیننه‌وه‌و هه‌لیان نه‌کیشن و ئاگاداریان‌بن تا پێ‌ده‌گه‌ن. هوشیار: باب‌ه‌ گیان، سۆزو به‌لێن بی‌ت به‌ خۆم کاری وا نابه‌جێ نه‌که‌م وریگا به‌ هه‌قاله‌کانیشم ناده‌م کاری وا بکه‌ن. چونکه ئێمه هه‌موومان شاره‌که‌مان خۆش ده‌وی‌ت و هه‌ز به‌ جوانی و ریکی ده‌که‌ین.

واتای وشه کان

وشه	واتا
گه رهک :	رهندهک، تاخ
ژیر :	هوشمه ند
جوانکیله :	خشکوک
که نار :	قه راخ
رازاه :	خه ملای
خو بنوینن :	خو نیشانبدن
به په له :	بله ز
پیده گن :	گه وره ده بن، گه شه ده کهن
نابه جی :	ناریک

هه سه

ده

راھبەن

ئەم بۆشاییانەى خوارەو بە وشەى گونجاو پىر بکەو:

۱. کرێکارەکان دەچینن.
۲. ئاگاداریان بکەن تا
۳. کاری ناکەم.
۴. ھەموومان خۆمانمان.

چالاکى (۱)

قوتابى ژیر:

۱. ناوی سێ گۆل بنووسە:

..... ، ،

۲. ناوی دوو درەخت بنووسە:

..... ،

۳. ناوی سێ شاری کوردستان بنووسە:

..... ، ،
دەرە
کە

چالاکى (۲)

ئەمانە لە تینووسەکەت بنووسەو:

گۆل و ریلحان، دارودرەخت، گژوگیا، گەنم و جۆ.

هه موو کار ده که ن

له کێلگه‌ی مام زۆراب گایێک، مانگایێک، مراویێک، مریشکێک
 و که‌له‌ شیرێک هه‌بـوون. که‌له‌ شیره‌که به‌یانیان زوو ده‌چوو هه‌ سه‌ر
 به‌رزاییه‌ک، به‌ ده‌نگی به‌رز ده‌یخویند: ققو قوو قوو..
 له‌ خه‌و هه‌ستن زوو به‌زوو.
 مراوییه‌که ده‌یوت: غاک.. غاک.. غاک.. با بچین بۆ ناو ئاوی پاک.
 مریشکه‌که ده‌یوت: گار.. گار.. گار.. هێلکان ده‌که‌ین به‌ بێ ژمار.
 جوجه‌له‌ ده‌یوت: جیو.. جیو.. جیو..
 گا ده‌یوت: جووت.. جووت.. جووت.. با بچین بۆ کێلگه‌ به‌ جووت.
 مانگاکه ده‌یوت: دۆش.. دۆش.. دۆش.. کابان تۆش وه‌ره به‌مدۆش.

واتای وشه کان

وشه	واتا
مانگا	: چیل
مراوی	: سونه
که له شیر	: که له باب
به رزایی	: بلندایی
له خه وهه ستن	: ژخه و رابن
وت	: گوټ
گار گار	: دهنگی مریشکه له کاتی هیلکه کردن.
بمدوش	: من بدوشه
کابان	: که بیانوو

چالاکي

مامۆستای بهرپێز: نه خوشی ئه نفله وه نزی بالنده و خو پاراستن لیی
بو خویندکاران روون بکه وه

مامۇستاي دىلسۆز

بلىن: مامۇستا بژى
بژى، بژى، ھەربژى

ھەر بژى ئەو چرايە
وھك دايك و باوك وايە
بە ناسكى و بە خەندە
دەلى: ھيوام بلندە

ئيوە ھەموو تىبگەن
بۆ نىشتمان پىبگەن

واتای وشه‌کان

<u>وشه</u>	<u>واتا</u>
چرا	: لاله
خه‌نده	: بزه‌ی سهر لیو
بلند	: به‌رز
پی‌بگه‌ن	: بی‌نه به‌ره‌م

له شسـاغی

مامۆستا له یه کێک له خوێندکارهکانی پرسى
ئوهی یاریدهی له شساغیمان ده دات چیه؟

* یه ک له خوێندکارهکان گوتی:

- هه تاو

* یه کێکی دیکه گوتی:

- هه وای پاكو خاوێن.

* خوینکارێکی دی گوتی:

- ئاو:

مامۆستا که گوتی:

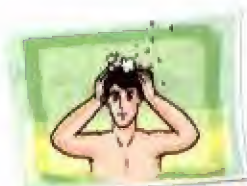
- ئه مانه هه موویان راستن

به لام گه لێک شتی باشی دیش هه نه وهک:

- ددان شۆردن و پاكو خاوێنی...

زوونوستن و زوو له خه وهستان..

خۆ پاراستن له نه خۆشی. ئه مانه ش زۆر پێویستن.

راهینان (۱)

وه لامي ئەم پرسىارانە بدهوه:

۱. مامۆستاكه چى له قوتابىيه كانى پرسى؟
۲. قوتابىيه كان هه ريه كه له وه لاما چيان گوت؟
۳. مامۆستاكه چى دى بۆ له شساغى به باش زانى؟

راهینان (۲)

وانه كه به باشى بخوینه وه ئەم بۆشاییانەى خواره وه به وشەى له بار پر
بكه وه:

ئەوهى یاریدهى له شساغیمان دهدات، ددان.....،
... نووستن، زوو له.....، خو پاراستن
له.....

چالاكى

مامۆستای به ریز: خویندکاریك هه لېستینه پرسىارى لیبكه، له م باسهى
خویندمان چى فیربوویت؟

ریزگرتن له کات

نارین و سه‌فین دوو خویندکاری زیره‌کــن، کاتی خویان دابه‌شکردوو، به‌یانیان ده‌چنه خویندنگه، نیوه‌پۆیان پاش نان خواردن هاوکاری باوک و دایکیان له کاروباری ماله‌وه ده‌که‌ن، ئیواران وانه‌کانی رۆژی دواتر ئاماده ده‌که‌ن، شه‌ویش ده‌خوینن. زوو ده‌نوون و زوو له‌خه‌و هه‌لده‌ستن، نارین و سه‌فین له‌لای دایک و باوکیان خۆشه‌ویستن، بۆیه‌ بی دلیان ناکه‌ن.

(راهینان)

قوتابی خۆشه‌ویست ئه‌م بۆشاییانه پر بکه‌وه:

۱. نارین و سه‌فین خویان دابه‌شکردوو.
۲. به‌یانیان ده‌چنه
۳. ئیواران رۆژی دواتر ئاماده ده‌که‌ن.
۴. ده‌نوون و زوو له هه‌لده‌ستن

راهینان (۲)

قوتابی خوشه‌ویست ئەم پەندەى خوارەوہ لە تینووسە کەت بنووسەوہ :
(کات وەک زێڕ وایە نابێ لە دەستی بدەیت).

چالاکى

شەو : شەف

قوتابى خوشه‌ویست تۆش ئەم وشانەى خوارەوہ وەک نمونەکەى
سەرەوہ لیبکە .

چاو:

لیو:

ئاو:

سیو:

ناو:

میوان:

خیزانیکی به خته وەر

شیرین و فەرهاد هاوسه ربوون، یه کدییان خوشده ویست، هه لسوکه وتیان
له گه ل یه کدی و منداله کانیا نندا زۆر باشبوو. کهس سته می له کهس نه ده کرد.
هه موویان ته بابوون و نیوانیان خوشبوو، هیچ ناخۆشی و دووبه رکێیک له
نیوانیا نندا نه بوو، له هه موو کارێکدا پرسیان به یه کدی ده کرد. بۆیه هه موو
خه لک خۆزگه ی پێ ده بردن.

واتای و شهکان

وشه	واتا
به خته وەر :	ئاسووده
هاوسه ر :	ژن و میڤرد
ته با :	نیوان خوشی
سته م :	زۆرداری،
دووبه ره کی :	ناکوکی.

راهینان

خویندکاری خوښه ویست، ئەم بۆشاییانەی خواره وه به وشه ی گونجاو پر بکه وه:

۱. شیرین و فه رهاد بوون.
۲. هه لسوکه وتیان له گه ل منداله کانیا ن زۆر بوو.
۳. هه موو خه لک پی ده بردن.

چالاکی (۱)

مامۆستا باسی خه یزانی به خته وه رو خه یزانی ناکوک بکات و نه نجامی هه لسوکه وتی هه ر به ک له وان بۆ خویندکاران باس بکات.

چالاکی (۲)

هه ر به که له م وشانه بگه ی نه به و وشه یه ی له گه لی ده گونجیت:

باپیر	:	برای دایک
مه ت	:	کچی مام
خاله ت	:	باوکی دایک یان باوک
مام	:	برای باوک
خال	:	کوچ یان کچی برا
پسمام	:	خوشکی باوک
دوتمام	:	خوشکی دایک
برازا	:	کوچی مام

بەر خەكەم

ئەي بەرخۆلەكە
نەرم تۆلەكە

سپى و خرپىنى
وەك كولى لۆكە
دەستەمۆ چەشى
فېرە باوەشى
دەنگى بارە خۆش
جوان و چاۋ رەشى

بۆ ھەر كۆيىك چووم
تۆش وەرە لە دووم

ئەتلەۋرپىنم
ھەرۋەكۈ بىچووم
وەرە خەل
بچۆ نەرم و شەل

بىبارپىنە باع
بەرخى چاۋ بەكل

(گۆران)

واتای وشه کان

وشه	واتا
کلو	: پارچه یه کی بچووک
چه ش	: تامکردوو
هه ر کوئییه ک	: هه ر جییه ک
بیچوو	: به چکه
خله خل	: خلبوونه وه

که رویشکی وریا

جاریکیان ریوییه ک ویستی که رویشکیک بخوات. بۆ ئه مه ش
چووہ نزیک لانه که یه وه، خۆیدا به زه ویدا، هه ردوو چاوی نووقاند، ده می
خۆی داخست. چوار په لی لیپراکیشاو خۆی مراند. که که رویشکه که هاته وه و
ریویه که ی به م جوړه بینی، دلی خوش بوو، به لام نه یویرا نزیکی بکه ویتته وه،
چونکه له وه ده ترسا فیلیک بی و بۆ خواردنی ئه م دانرابییت. له بهر ئه وه به
دهنگی بهرز وتی:

ئه و ریوییه هه ژارو به سته زمانه مردوو، به لام وه کو بیستوو مه، ریوی، که
ده مرئی ده می داده چه قینئی و قاچه کانی بۆ سه ره وه بهرز ده کاته وه، که چی
نازانم بۆچی ئه م ریوییه ده می داخستوو وه قاچه کانی لی دریژ کردوو؟

که ریوییه که گوئی له م قسه یه بوو، ده می داچه قاندو قاچه کانی هه لبری،
 ئه وجا که رویشکه که بوئی ده رکه وت که ریوییه که زیندوو، رایکردو تیر تیر
 پی پی پیکه نی

واتای وشه کان

وشه	واتا
ویستی	: خواستی
لانه	: شوینی حه وانه وهی که رویشک
فیئل	: خاپ
به سه زمان	: بیده سه لات
قاچ	: پی
هه لبری	: بلند کر
ئه وجا :	پاش

راهیتان (۱)

- وه لامي ئه م پرسیارانه ی خواره وه بده وه :
- که رویشکه که چی گوت؟
 - ریوییه که بوچی چاوی خوی نووقاندبوو؟
 - بوچی که رویشکه که به ریوییه که پیکه نی؟
 - ریوییه که زیندوو بوو یان مردبوو؟

راهیتان (۲)

- ئه م وشانه بخوینه وه سی جار بیاننووسه وه :
- راکیشابوو
 - چاوی نووقاندبوو
 - مردبوو
 - زیندوو بوو

ئاو

ئاو سەرچاۋەى ژيانە. ژيان بى ئاۋ ئابى. مەرۋف و گيانلە بەرو
 روۋەك بەبى ئاۋ ئاژىن، بۆيە دەبى ئاۋ بە فيرۆ نە دەين، پىسى نە كەين،
 ئاگامان لە ئاۋى كانى و كارىزو جۆگاۋ رووبارەكان بىت.
 كوردستانى ئىمە ۋلاتىكى بە ئاۋە، كە لە بە فرو بارانى زستان و بە ھارانييە ۋە
 زۆر دەبى و سەرچاۋەكانى پى دە ژىيىتە ۋە.
 ئاۋ لە ھەموو كاروبارىكى رۆژانە ماندا بە كاردىت، بۆيە پىۋىستە ھەموومان
 زۆر دەست بە ئاۋە ۋە بگىرىن و لامان پىرۆزى، چونكە ئاۋ بەردەوامى بە
 ژيانمان دە بە خشىت.

واتای وشه کان

وشه	واتا
سه رچاوه :	ژیدهر
بویه :	له وا
ده با :	پیویسته (پیدقیه)
ده ژییته وه :	قه دژیت
لامان :	ل نک مه
ده به خشی :	دده ت

راهینان (۱)

تکایه، ئەم وشانه چوار جار له تینووسه که ت بنووسه وه:
کانی، کاریژ، جوگه، رووبار، ده ریا، ده ریاچه

راهینان (۲)

- وه لامي ئەم پرسیارانه بده وه:
۱. ناوی سی سه رچاوه ی ئاو بژمیڤه؟
 ۲. سه رچاوه کانی ئاو به چی ده ژییته وه؟
 ۳. پیویسته چۆن ئاو به کاربهینین؟

چالاکى (۱)

- مامۇستا چۆنىەتى بارانبارىن بۇ قوتابىيان روون بکاته وه .
- مامۇستا له قوتابىيان ده پرسى چ جورە ئاویک دهخۆینه وه .

چالاکى (۲)

- خویندکاری زیرهک، وه لامیکی گونجاو بۇ ئەم رستانه ی خواره وه هەلبژیره :
۱. ئاوی ناخۆینه وه . (پیس، سازگار، پاک)
 ۲. به بی ئاو ناژی . (بهرد، ئاسن، رووهک)
 ۳. به فرو باران کانیه کان (وشک دهکهنه وه، دهژینه وه، تیکده دهن)
 ۴. ئاو به فیوودان کاریکی (باشه، خراپه، ریکوپیکه)

چالاکى (۲)

ئاو ئاودار
برین بریندار

تۆش ئەم وشانه ی خواره وه تهواوبکه :

پاره
خیزان
ناز
دل

بۇ باۋىم

خۆشەويستەكەي ژىنم
باخەوان و پەرژىنم
سلاۋى زۆر بەتىنم
بۇ تۆ باۋىكى شىرىنم

مايەي شانازى منى
سۆزى ئاۋازى منى

بەھرەي بەختيارىمە
ئەم نامەيەم دىيارىمە

خۆشەويستەكەم بابە
لە ئىمە دۇنيابە

تېدەكۆشىن بىۋچان
بۇ سەرپەرزى نىشتىمان

(جەمال شارباژىرى)

واتاى وشەكان

واتا

وشە

پەرژىن	:	تانۆك
تىن	:	ھىز
بىۋچان	:	بەردەوام

راستگویی

راستگویی ره وشتیکی پیروژه، کاری مروقی ریژدارو باشه،
 مروّف پیی سهرفرازو خوشه ویست ده بیّت، خه لک باوه پری پی
 ده کهن. کورد ده لیّت: راستبه به ریگای شیرا برّو. ده بیّت ئیمه
 هه موو کاتیک راستگوبین و خومان له درّو دووربگرین. بو ئه وهی
 دایک و باوک و خوشک و برا و ماموستا و هاوړیکانمان باوه پیمان
 پی بکهن و هاوکاریمان بکهن.

واتای وشه کان

وشه	واتا
ریژدار	: به ریژ
سهرفراز	: سه ربلند

راهینان

قوتابی خوشه ویست ئەم بۆشاییانە بە وشە ی گونجاو پر بکەو:

۱. راستگویی پیروژه .
۲. مروفی راستگو و
۳. مروف به خوشه ویست ده بیټ .
۴. هیچ جارێک نه کهین .
۵. پیویسته خۆمان له دور بگرین .

چالاکى (۱)

مامۆستا سوودی راستگویی و زیانی درۆکردن بۆ خویندکاران روونبکاتەو .

چالاکى (۲)

هەڵە	راست

✓ قوتابی خوشه ویست هیماى (X) یان
بۆ ئەمانە ی خوارەو دابنئ:

۱. باوک و باپیرانمان راستگویان کردبوو بە ئارمانجیان
۲. راستگویی رهوشتیکی باشه .
۳. پیویسته مروف له کردارو گفتوگو راستگو بیټ .
۴. درۆکردن مروف سه رفراز ده کات .
۵. قوتابی راستگو خوشه ویسته .

چالاکى (۳)

رینووس و خوشنووسی:
سه رکه وتن هه ر له راستگوییدایه

گفتوگۆی گەنم و برنج

گەنم: من گەنم، گرنگترین بەرھەمی جیھانم، خواردنی
سەرھەکی دەولەمەندو ھەژارانم.

برنج: من برنج، خواردنی بەچیژی خەلکم، ھەژارو دەولەمەند ھەز
دەکن بمخۆن.

گەنم: بێجگە لە نان، گەلیک خواردنی دیکەم لێدروست دەکری، وەک
ساوار، گەنمە کوتاو، ھەپشتە.

برنج: منیش، پلاو و قبوڵیم لێدروست دەکری.

گەنم: من زۆر پێویستیم بە ئاو نییە، بە ئاوی باران تێر دەبم و گەورە
دەبم.

برنج: من زۆر ھەزم لە ئاوە، بۆیە لەناوچە زەلکاوو ئاودارەکان
دەچیندریم.

گەنم: من چەند جوړيکم هەيه، له کوردستانيشدا له وەرزی پاييز دەچيندريم. برنج: منيش زۆره جوړم هەيه، له ماوهی ساليک چەند جاريک دەمچينن.

واتای وشەکان

وشە	واتا
وتووێژ	: گفتوگو
بەچيژ	: بەتام
بيجگه	: ژبلی، جگه
گەنمە کوتا	: دانھيک
پلاو	: پلاف
پيويست	: پييتفی
گەورە دەبم	: مەزن دەبم
ناوچە	: دەقەر

راھینان

خويندکاری خوڤه ويست، ئەم بۆشاييانە بەم وشانە ی خوارەوہ پڕ بکەوہ:

(ساوار، گەنمە کوتا، برنج، ئاودار، گرنگترین، ئاو)

۱. من گەنم بەرھەمی جیھانم.
۲. ئاردو و لە بەروبوومی گەنم.
۳. برنج زۆر پيويستی بە هەيه.
۴. لە ماوهی ساليکدا چەند جاريک دەچينري.
۵. برنج لە ناوچە ی دەچيندریت.

چالاکى (۱)

ئەم رستەيە لە تىننوسەكەت بنووسەوہ:
(گەنم خۆراكىكى سەرەكى مروڤە، بۆيە پيويستە زۆر ريز لە نان
بگيريت).

چالاکى (۲)

خويندكارى خۆشەويست:
ئەم وشانە بخوينەوہ، ئەو شتەي، كە بۆ خواردن دەشييت،
ناوہكەي لەناو ئەو خانانەي خوارەوہ بنووسە:
(سيۆ، پەنجەرە، گيزەر، ئاگر، ھەرمى، كراس، برنج، ساوار،
ترى، زەيتون، ديوار، دەرگا، نان، ماسى، پيئوس، پياز)

تۆپتۈپىن

ئەى تۆپەكە! فەتبولەكە!
من دىم، لە دەستم رامەكە

تۆ، تۆپى يارىك—ردنى
وەك كۈلەكەى رۆحى منى

وەختى كە چوويتە ئاسمان
بانگ كە لەگەل من يەك زوبان

خۆشبىت وەتەن، خۆشبىت وەتەن
بەرزىت وەتەن، بەعىلم و فەن

(بىكەس)

واتاى وشەكان

وشە	واتا
رامەكە	: ھەلمەيى
كۈلەكە	: گيان
زوبان	: زمان
وەتەن	: نىشتمان
عىلم	: زانست
فەن	: ھونەر

جه ژنی مندالان

هه موو سالیک له یه کی مانگی حوزه یران مندالان له سه رانسهری
جیهان به بۆنه ی جه ژنی مندالانوه ئاههنگ ده گپن، چونکه له م رۆژه
برپار دراوه، مافی مندالان پاریزراوی و مندالان له برسپیه تی و نه خوشی
و نه خوینده واری و ماندویتی رزگار بکریڼ.
هه موو سالیک له م بۆنه یه، باوکی ئازادو په روین دیاری جوان پیشکesh
به منداله کانی دهکات، ئه وانیش سوپاسی دهکهن.

واتای وشه کان

وشه	واتا
هه موو	گشت
سالیک	ساله ک
مانگ	هه یف

مندال	:	زارۆك
سه رانسهر	:	سه رتاسهر
چونكه	:	چونكى
له م رۆژه	:	دقئ رۆژئ
بۆنه	:	بۆنه، هه لكه فت

راهینان

خویندکاری خوشه ویست، ئەم بۆشاییانە ی خوارەو ه پر بکەو ه:

۱. هه موو سالیك له مندالان له سه رانسهر ی جیهان
ئا هه نگده گیرن.

۲. چونكه له م رۆژه دا بریار دراوه مندال پارێزراوی.

۳. بریاره، كه مندالان له برسییه تی و و
و ماندوویه تی رزگار بکړن.

چالاکى (۱)

قوتابی خوشه ویست، هه ولبد ه له گه ل مامۆستا که ت ده رباره ی مافی
مندالان بنا خفیت.

ژماره‌ی سپاردن (١١٢٦) سالی ٢٠٠٨ نرخ (٥٠٠) دینار

قبراز (١٣٠٠٠٠) داننه

٢٠٠٩ زایینی

٢٧٠٩ گوردی

چاپی دوووم

چاپخانه‌ی العربیة - لوبنان